

SADRŽAJ

1. OPŠTI DEO	1
Sistemi označavanja čelika – Deo 1: Označavanje, osnovne oznake	3
Tabela 1.1a Formati papira	10
Tabela 1.1c Označavanje površinske hrapavosti	12
Pregled predmetaka jedinica	13
Tabela 1.2 Standardni brojevi	14
Tabela 1.3 Standardni prečnici i zaobljenja	15
Tabela 1.3a Standardni prečnici	15
Tabela 1.3b Propisani poluprečnici zaobljenja	15
Tabela 1.4 Geometrijske karakteristike nekih poprečnih preseka	16
Tabela 1.5 Faktori koncentracije napona nekih konstrukcijskih oblika	18
Tabela 1.6 Sistem ISO tolerancija dužinskih mera	23
Tabela 1.6a Spoljašnje mere, μm – granična odstupanja koja definišu položaj tolerancijskog polja	23
Tabela 1.6b Unutrašnje mere, μm – granična odstupanja koja definišu položaj tolerancijskog polja	24
Tabela 1.6c Dozvoljena odstupanja za izabrana prioritetna tolerancijska polja spoljašnje mere, μm	25
Tabela 1.6d Dozvoljena odstupanja za izabrana prioritetna tolerancijska polja unutrašnje mere, μm	28
Tabela 1.6e Vrednosti standardnih stepena tolerancija za nazivne mere do 3150 mm	30
Tabela 1.7a Osnovne fizičke veličine nekih metalnih materijala	31
Tabela 1.7b Fizičke osobine nerđajućih austenitnih čelika	32
Tabela 1.7d Fizičke osobine feritnih nerđajućih čelika	35
Tabela 1.7e Fizičke osobine martenzitnih i taložno ojačanih nerđajućih čelika	36
Tabela 1.7f Fizičke osobine nekih vatrootpornih austenitnih i austenitno-feritnih nerđajućih čelika	38
Tabela 1.7g Fizičke osobine vatrootpornih nerđajućih feritnih čelika	39
Tabela 1.7h Fizičke osobine austenitnih nerđajućih čelika otpornih na puzanje	40
Tabela 1.7i Fizičke osobine martenzitnih nerđajućih čelika otpornih na puzanje	44
Tabela 1.7j Fizičke osobine nekih austenitnih vatrootpornih legura nikla	46
Tabela 1.7k Fizičke osobine legura nikla iz standarda	47
Tabela 1.7l Fizičke osobine čeličnog liva za rad pod pritiskom	48
Tabela 1.8a Opšti konstrukcijski čelici – nelegirani - ravni proizvodi sa garantovanim vrednostima udarne žilavosti – hemijski sastav metala iz lonca, % mase	49
Tabela 1.8b Opšti konstrukcijski čelici – nelegirani - mehaničke osobine na sobnoj temperaturi – ravni proizvodi sa garantovanim vrednostima udarne žilavosti	50
Tabela 1.8c Opšti konstrukcijski čelici – nelegirani - ravni proizvodi koji nemaju garantovane vrednosti udarne žilavost – hemijski sastav metala iz lonca, % mase	52
Tabela 1.8d Opšti konstrukcijski čelici – nelegirani - mehaničke osobine na sobnoj temperaturi – ravni proizvodi koji nemaju garantovane vrednosti energije udara	52
Tabela 1.8e Upporedne oznake materijala	53
Tabela 1.9a Opšti konstrukcijski čelici – toplo valjani normalizovani finožrni pogodni za zavarivanje – hemijski sastav metala iz lonca, % mase	54
Tabela 1.9b Opšti konstrukcijski čelici – mehaničke osobine na temperaturi okoline i minimalne vrednosti energije udara - toplo valjani normalizovani finožrni pogodni za zavarivanje	55
Tabela 1.10a Opšti konstrukcijski čelici – termomehanički toplo valjani finožrni čelici pogodni za zavarivanje – hemijski sastav metala iz lonca, % mase	56

Tabela 1.10b Opšti konstrukcijski čelici – mehaničke osobine na sobnoj temperaturi i minimalne vrednosti energije udara – termomehanički toplo valjani finožrni čelici pogodni za zavarivanje	57
Tabela 1.10c Uporedne oznake materijala.....	58
Tabela 1.11a Opšti konstrukcijski toplo valjani čelici sa unapređenom otpornošću na atmosfersku koroziju – hemijski sastav proizvoda, % mase	59
Tabela 1.11b Opšti konstrukcijski toplo valjani čelici sa unapređenom otpornošću na atmosfersku koroziju – mehaničke osobine na temperaturi okoline i vrednosti energije udara	60
Tabela 1.12a Opšti konstrukcijski toplo valjani čelici – ravni proizvodi visoke čvrstoće u kaljenom i otpuštenom stanju – hemijski sastav proizvoda, % mase	61
Tabela 1.13a Čelici za cementaciju – hemijski sastav (analiza liva), % mase	62
Tabela 1.13b Čelici za cementaciju – mehaničke osobine – okvirne vrednosti	63
Tabela 1.13c Uporedne oznake čelika za cementaciju	64
Tabela 1.14a Čelici za poboljšanje – hemijski sastav (analiza liva), % mase	65
Tabela 1.14b Čelici za poboljšanje – mehaničke osobine na sobnoj temperaturi	66
Tabela 1.14c Čelici za poboljšanje u normalizovanom stanju– mehaničke osobine na sobnoj temperaturi.....	67
Tabela 1.14d Uporedne oznake materijala	68
Tabela 1.15a Austenitni nerđajući čelici– hemijski sastav (analiza liva), % mase.....	69
Tabela 1.15b Mehaničke osobine na sobnoj temperaturi – austenitnih čelika za opštu namenu odžarenih u kupatilu i njihova otpornost prema intergranularnoj koroziji	71
Tabela 1.15c Austenitni nerđajući čelici za opštu namenu – mehaničke osobine na povišenim temperaturama – poluproizvodi, šipke, valjane žice, profili i proizvodi sa svetlom površinom, odžareni u rastvoru	80
Tabela 1.16a. Austenitno-feritni nerđajući čelici– hemijski sastav (analiza liva), % mase.....	82
Tabela 1.16b Mehaničke osobine na sobnoj temperaturi – austenitno-feritni nerđajući čelici odžareni u rastvoru i njihova otpornost prema intergranularnoj koroziji	83
Tabela 1.16c. Austenitno-feritni nerđajući čelici– mehaničke osobine na povišenim temperaturama – poluproizvodi, šipke, valjane žice, profili i proizvodi sa svetlom površinom	86
Tabela 1.17a Feritni nerđajući čelici– hemijski sastav, % mase	87
Tabela 1.17b Mehaničke osobine na sobnoj temperaturi – odžareni feritni nerđajući čelici i njihova otpornost prema intergranularnoj koroziji	88
Tabela 1.17c Feritni nerđajući čelici za opštu namenu – mehaničke osobine na povišenim temperaturama – poluproizvodi, šipke, valjane žice, profili i proizvodi sa svetlom površinom	92
Tabela 1.18a Martenzitni nerđajući čelici i taložno ojačani nerđajući čelici– hemijski sastav, % mase	93
Tabela 1.18b Mehaničke osobine na sobnoj temperaturi – termički obrađeni martenzitni nerđajući čelici	95
Tabela 1.18c Mehaničke osobine na sobnoj temperaturi – termički obrađeni taložno ojačani nerđajući čelici za opštu namenu otporni na koroziju	98
Tabela 1.18d Mehaničke osobine na sobnoj temperature – šipke od deformativno ojačanih nerđajućih čelika u hladnom stanju	99
Tabela 1.18e Martenzitni nerđajući čelici – mehaničke osobine na povišenim temperaturama – poluproizvodi, šipke, valjane žice, profili i proizvodi sa svetlom površinom	100
Tabela 1.18f Taložno ojačani nerđajući čelici za opštu namenu – mehaničke osobine na povišenim temperaturama – poluproizvodi, šipke, valjane žice, profili i proizvodi sa svetlom površinom	101
Tabela 1.18g Taložno ojačani nerđajući čelici za opštu namenu – minimalne vrednosti napona tečenja pri 0,2% deformacije na povišenim temperaturama	101
Tabela 1.18h Uporedne oznake materijala	102
Tabela 1.19a Vatrootporne legure nikla - hemijski sastav (analiza liva), % mase	104
Tabela 1.19b Mehaničke osobine na sobnoj temperaturi – za vatrootporne legure nikla iz standarda	105
Tabela 1.20a Legure nikla– hemijski sastav (analiza liva), % mase	106

Tabela 1.20b Mehaničke osobine na sobnoj temperaturi – za legure nikla iz standarda	107
Tabela 1.21a Neki od čelika sa osobinama utvrđenim za rad na niskim temperaturama – hemijski sastav, % mase.....	108
Tabela 1.21b Neki od čelika sa osobinama utvrđenim za rad na niskim temperaturama - mehaničke osobine na sobnoj temperaturi.....	109
Tabela 1.21c Neki od čelika sa osobinama utvrđenim za rad na niskim temperaturama - mehaničke osobine na temperaturama ispod nule	110
Tabela 1.22a Dopušteni naponi opštih konstrukcijskih čelika.....	112
Tabela 1.22b Dopušteni naponi čelika za cementaciju	113
Tabela 1.22c Dopušteni naponi čelika za poboljšanje	114
Tabela 1.23 Sivo liveno gvožđe - mehaničke osobine	115
Tabela 1.24 Čelični liv za opštu upotrebu - mehaničke osobine	116
Tabela 1.25 Dopušteni naponi sivog livenog gvožđa i čeličnog liva.....	117
Tabela 1.26a Aluminiyum i legure aluminijuma za gnječenje - mehaničke osobine	118
Tabela 1.26b Legure aluminijuma za livenje pod pritiskom – mehaničke osobine.....	118
Tabela 1.26c Legure aluminijuma za gnječenje – mehaničke osobine (srednje vrednosti).....	119
Tabela 1.26d Legure aluminijuma za livenje u pesku ili kokilama – mehaničke osobine	120
Tabela 1.27a Legure bakra – mehaničke osobine	121
Tabela 1.27b Legure bakra za gnječenje – mehaničke osobine	121
Tabela 1.27c Legure bakra za livenje – mehaničke osobine	122
Tabela 1.28 Dopušteni naponi obojenih i lakih metala.....	123
Tabela 1.29 Osnovne karakteristike nekih plastičnih masa	124
Tabela 1.30 Fizičke i mehaničke osobine nekih keramičkih materijala	125
Tabela 1.31a Debljine limova čeličnih poluproizvoda - čelični limovi, tanki.....	126
Tabela 1.31b Debljine limova čeličnih poluproizvoda - čelični limovi, srednji.....	126
Tabela 1.31c Debljine limova čeličnih poluproizvoda - čelični limovi, debeli	126
Tabela 1.32 Koeficijent trenja.....	127
2. POSUDE POD PRITISKOM.....	129
Tabela 2.1 Oblik i dimenzije danaca posuda pod pritiskom.....	131
Tabela 2.2 Dozvoljena odstupanja spoljašnjeg prečnika danca.....	132
Tabela 2.3 Nazivni i spoljašnji prečnici omotača posuda pod pritiskom do 500 mm – standardne vrednosti	132
Tabela 2.4 Nazivni prečnici omotača posuda pod pritiskom veći od 500 mm – standardne vrednosti	132
Tabela 2.5a Čelici za opremu pod pritiskom - nelegirani i legirani sa osobinama utvrđenim za rad na povišenim temperaturama - pljosnati proizvodi – hemijski sastav (analiza liva), % mase	133
Tabela 2.5b Čelici za opremu pod pritiskom - nelegirani i legirani sa osobinama utvrđenim za rad na povišenim temperaturama - pljosnati proizvodi – mehaničke osobine na sobnoj temperaturi	134
Tabela 2.5c Čelici za opremu pod pritiskom - nelegirani i legirani sa osobinama utvrđenim za rad na povišenim temperaturama - pljosnati proizvodi – napon tečenja na povišenim temperaturama	137
Tabela 2.5d Čelici za opremu pod pritiskom - nelegirani i legirani sa osobinama utvrđenim za rad na povišenim temperaturama - pljosnati proizvodi – plastična čvrstoća pri 1% izduženja pri puzanju i čvrstoća loma puzanja.....	140
Tabela 2.6a Pljosnati proizvodi od čelika za opremu pod pritiskom - zavarljivi finozrni konstrukcioni čelici, normalizovani – hemijski sastav (analiza šarže), % mase	145
Tabela 2.6b Pljosnati proizvodi od čelika za opremu pod pritiskom - zavarljivi finozrni konstrukcioni čelici, normalizovani - mehaničke osobine dobijene ispitivanjem zatezanjem na sobnoj temperaturi prema	146
Tabela 2.6c Pljosnati proizvodi od čelika za opremu pod pritiskom - zavarljivi finozrni konstrukcioni čelici, normalizovani - konvencionalni napon tečenja pri izduženju od 0,2% na povišenoj temperaturi	147

Tabela 2.6d Pljosnati proizvodi od čelika za opremu pod pritiskom - zavarljivi finožrni konstrukcioni čelici, normalizovani – najmanje vrednosti energije udara epruveta sa V-zarezom .	147
Tabela 2.7a Pljosnati proizvodi od čelika za opremu pod pritiskom – čelici legirani niklom sa osobinama utvrđenim za niske temperature – hemijski sastav (analiza šarže), % mase.....	148
Tabela 2.7b Pljosnati proizvodi od čelika za opremu pod pritiskom – čelici legirani niklom sa osobinama utvrđenim za niske temperature – mehaničke osobine na sobnoj temperaturi	149
Tabela 2.7c Pljosnati proizvodi od čelika za opremu pod pritiskom – čelici legirani niklom sa osobinama utvrđenim za niske temperature – minimalne vrednosti energije udara za epruvete sa V zarezom	150
Tabela 2.8a Pljosnati proizvodi od čelika za opremu pod pritiskom – zavarljivi, termomehanički valjani finožrni čelici – hemijski sastav (analiza šarže), % mase (max)	151
Tabela 2.8b Pljosnati proizvodi od čelika za opremu pod pritiskom – zavarljivi, termomehanički valjani finožrni čelici – mehaničke osobine na sobnoj temperaturi za debljine ≤ 63 mm	152
Tabela 2.8c Pljosnati proizvodi od čelika za opremu pod pritiskom – zavarljivi, termomehanički valjani finožrni čelici – energija udara za epruvete sa V zarezom uzorkovane u uzdužnom pravcu.....	152
Tabela 2.9a Pljosnati proizvodi od čelika za opremu pod pritiskom – zavarljivi, kaljeni i otpušteni finožrni čelici – hemijski sastav (analiza šarže), % mase (max).....	153
Tabela 2.9b Pljosnati proizvodi od čelika za opremu pod pritiskom – zavarljivi, kaljeni i otpušteni finožrni čelici – mehaničke osobine na sobnoj temperaturi.....	154
Tabela 2.9c Pljosnati proizvodi od čelika za opremu pod pritiskom – kaljeni i otpušteni finožrni čelici – energija udara za epruvete sa V zarezom uzorkovane u uzdužnom pravcu.....	155
Tabela 2.9d Pljosnati proizvodi od čelika za opremu pod pritiskom – kaljeni i otpušteni finožrni čelici – minimalne vrednosti konvencionalnog napona tečenja pri izduženju od 0,2% na povišenim temperaturama.....	155
Tabela 2.10 Uporedne oznake materijala	156
Tabela 2.11a Čelik za posude za tečne gasove – hemijski sastav, % mase	157
Tabela 2.11b Čelik za posude za tečne gasove – mehaničke osobine	157
Tabela 2.11c Čelični limovi i trake za zavarene boce za gas – hemijski sastav, % mase	157
Tabela 2.11d Čelični limovi i trake za zavarene boce za gas – mehaničke osobine	157
Tabela 2.12a Vatrootporni čelik – hemijski sastav, % mase	158
Tabela 2.12b Vatrootporni čelik – mehaničke osobine na sobnoj temperaturi	158
Tabela 2.12c Vatrootporni čelik – granica puzanja (1% izduženja posle 1000 h), <i>MPa</i>	158
Tabela 2.13a Odlivci od čeličnog liva za rad pod pritiskom – hemijski sastav, % mase (analiza šarže).....	159
Tabela 2.13b Odlivci od čeličnog liva za rad pod pritiskom – mehaničke osobine na sobnoj i povišenim temperaturama.....	160
Tabela 2.14 Uporedne oznake čeličnog liva.....	161
2.15 KOTLOVI ZA CENTRALNO GREJANJE NA GAS	162
3. NAVOJNI I ZAVARENI SPOJEVI	165
Tabela 3.1 Metrički navoj s trouglastim ISO-profilom – navoj s krupnim korakom – nazivne mere	167
Tabela 3.2 Metrički navoj s trouglastim ISO-profilom – navoj sitnog (finog) koraka.....	168
Tabela 3.3 Trapezni metrički ISO-navoj – nazivne mere	169
Tabela 3.4a Vijci sa šestostranom glavom – klasa izrade C	170
Tabela 3.4b Vijci sa šestostranom glavom – klasa izrade A i B	171
Tabela 3.4c Vijci sa šestostranom glavom i navojem do glave – klasa izrade A i B	172
Tabela 3.5 Pravilne šestostrane navrtke – klase izrade A i B	173
Tabela 3.6 Ravne podloške – normalne serije – klase izrade A	174
Tabela 3.7 Prečnici rupa i otvora za vijke sa metričkim navojem	175
Tabela 3.8a Nelegirani čelici za izradu vijaka, navrtki i zakovica – hemijski sastav, % mase.....	176

Tabela 3.8b Nelegirani čelici za izradu vijaka, navrtki i zakovica – mehaničke osobine na sobnoj temperaturi	177
Tabela 3.9 Oznake i mehaničke osobine materijala čeličnih vijaka i navrtki.....	177
Tabela 3.10 Preporučeni materijali za izradu vijaka i navrtki	178
Tabela 3.11 mehaničke osobine koje treba da poseduju materijali za izradu vijaka i navrtki.....	178
Tabela 3.12 Uporedne oznake materijala za izradu vijaka, navrtki i zakovica.....	179
Slika 3.1 Skica žljebova za zavarivanje limova i ploča	180
Tabela 3.13 Žljebovi za zavarivanje postupcima REL, EPP, TIG, MIG i MAG	181
Tabela 3.14 Tipska rešenja zavarenih spojeva na glavnim elementima procesne opreme	184
Tabela 3.15 – Spojevi cevi i cevne ploče.....	186
Tabela 3.16 Klasifikacija zavarivanja prema vrsti primenjene energije.....	197
Tabela 3.17 Izbor postupka zavarivanja u odnosu na debljinu materijala	198
4. ELEMENTI ZA TRANSPORT CEVIMA	199
Tabela 4.1 Šavne i bešavne čeločne cevi – mere	201
Tabela 4.2 Standardne debljine zida cevi, <i>mm</i>	202
Tabela 4.3 Bešavne čelične cevi za opremu pod pritiskom – cevi od nelegiranog čelika sa osobinama utvrđenim za sobnu temperaturu – hemijski sastav, % mase	203
Tabela 4.4 Bešavne čelične cevi za opremu pod pritiskom – cevi od nelegiranog čelika sa osobinama utvrđenim za sobnu temperaturu – mehaničke osobine na sobnoj temperaturi.....	203
Tabela 4.5 Vrednosti napona tečenja za povišene radne temperature	204
Tabela 4.6 Bešavne čelične cevi za opremu pod pritiskom – cevi od nelegiranog i legiranog čelika sa osobinama utvrđenim za niske temperature – hemijski sastav (analiza liva), % mase	204
Tabela 4.7 Bešavne čelične cevi za opremu pod pritiskom – cevi od nelegiranog i legiranog čelika sa osobinama utvrđenim za niske temperature – mehaničke osobine na sobnoj temperaturi i minimalna energija udara na niskim temperaturama.....	205
Tabela 4.8 Bešavne čelične cevi za opremu pod pritiskom – cevi od nelegiranog i legiranog čelika sa osobinama utvrđenim za niske temperature - mere cevi	206
Tabela 4.9 Šavne hladnovučene čelične cevi za specijalne namene – hemijski sastav šarže, % mase i mehaničke osobine na sobnoj temperaturi	208
Tabela 4.10 Uporedne oznake čelika	208
Tabela 4.11 Cevne prirubnice - čelične prirubnice sa grlom za zavarivanje za nazivne pritiske PN40	209
Tabela 4.12 Zaporni ventili, ravni, sa prirubnicama za nazivne pritiske PN6 – izgled i mere	210
Tabela 4.13 Zasuni pljosnati sa prirubnicama za nazivne pritiske PN6 – izgled i mere	211
Tabela 4.14 Slavine od sivog liva, ravne, sa prirubnicama – glavne spoljne i priključne mere	212
Tabela 4.15 Loptaste slavine - izgled i mere	213
Tabela 4.16 Sigurnosni ventili – izgled i mere	214
5. ELEMENTI ZA PRENOS OBRTNOG KRETANJA.....	215
Tabela 5.1 Cilindrični evolventni zupčasti parovi - standardni moduli zupčanika.....	217
Tabela 5.2 Faktor oblika zupca Φ	218
Tabela 5.3 Uobičajeni materijali za izradu zupčanika sa orijentacionim podacima o pojedinim osobinama i dopuštenim naponima koji važe za jednosmerno promenljivo opterećenje	219
Tabela 5.4 Faktor obimne brzine zupčanika sa metalnim zupcima a_1 i faktor opštih radnih uslova a_2	220
Tabela 5.6 Broj zubaca na granici podsecanja za standardni ugao dodirnice $\alpha = 20^\circ$	220
Tabela 5.7 Standardni zatvoreni elektromotor tipa ZK.....	221
LITERATURA.....	223